

виклики внутрішньої безпеки під час воєнного стану: матеріали з Міжнародної науково-практичної конференції, Ломжа-Харків, 15.02.2023 р. / за ред. П. Поніхтера, З. Шарлович. Ломжа : MANS w Łomży, 2023. С. 80-82.
URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12946>

6. Іваненко В.С., Курепін В.М. Управління розвитком персоналу та його конкурентоспроможністю // Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності людини в сучасному суспільстві: матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної інтернет-конференції, м. Миколаїв, 24 листопада 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 104-107.
URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10509>

ВЗАЄМИНИ ВИКЛАДАЧА ЗІ СТУДЕНТАМИ ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ВІДНОСИН МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Бужина І.В., доктор педагогічних наук, професор,
Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7455-2794>
E-mail: bugina.irina@gmail.com

Вищий навчальний заклад відрізняється від школи не лише змістом навчання і виховання, модифікацією їх форм, що само по собі надзвичайно важливо, але й тим, що його основне завдання – формування особистості спеціаліста – обумовлює взаємодію педагогів і студентів. Тому система вузівського педагогічного спілкування в ланці «викладач – студент» якісно відрізняється від взаємин в ході шкільного навчання. У вищому навчальному закладі сам факт прилучення викладача і студента до загальної професії в значній мірі сприяє «зняттю» вікового бар'єру, що заважає плідній спільній діяльності.

Найбільш плідний процес виховання і навчання у вищому навчальному закладі забезпечується саме надійно побудованою на вузівському рівні системою взаємин. Основними вимогами до неї є: формування у студентів почуття професійної спільності з педагогами вищого навчального закладу; орієнтація системи педагогічного спілкування на дорослу людину з розвинутою самосвідомістю, тим самим подолання рецидивів авторитарного виховного впливу; використання як факторів управління вихованням і навчанням професійного інтересу студентів і реалізація на його підставі педагогічного спілкування та всієї системи виховної роботи; включення студентів у різноманітні форми початкової науково-дослідницької роботи спільно з викладачами; участь з викладачами у наукових конференціях, спільні публікації; реалізація різноманітної системи неофіційних, не регламентованих контактів викладачів і студентів; участь професорсько-викладацького складу в студентському дозвіллі (огляди, конкурси, вечори, КВК, спортивні заходи тощо).

Проблеми педагогічного спілкування складають основу професійної діяльності викладача вищого навчального закладу. Основні форми навчальної та виховної роботи протікають в умовах спілкування.

Змістом спілкування виступають насамперед обмін інформацією, організація викладачем взаєморозуміння і взаємин зі студентами за допомогою різних комунікативних засобів. Однак суть спілкування не вичерпується інформаційним обміном. Найважливішою його стороною є відбиття образу однієї людини в іншій, реалізація її прагнення продовжити себе в іншій людині, транслювати себе через спільну діяльність в іншу.

Люди, які спілкуються, прагнуть поділитися своїм буттям з іншими. Якщо розуміти спілкування як процес персоналізації викладача, як «трансляцію» його індивідуальності студентам, то,

мабуть, не слід зводити спілкування до обміну інформацією, - воно є особистісною взаємодією у спільній діяльності педагога і студента.

Педагогічно доцільно організоване педагогічне спілкування виконує не лише притаманні йому функції забезпечення усталеної комунікації, але й виводить педагога на більш складні завдання, що сприяють формуванню значущих смислових утворень студентів - професійної спрямованості особистості.

Охарактеризовані особливості педагогічного спілкування у вищій школі висувають особливі вимоги до етико-психологічної основи взаємодії педагога і студентів. У цьому плані важливу роль відіграє стиль педагогічного спілкування викладача та студентів - індивідуально-типологічні особливості взаємодії педагога й тих, хто навчається. У стилі знаходять відбиття:

- а) особливості комунікативних можливостей педагога;
- б) досягнутий рівень взаємин;
- в) творча індивідуальність педагога;
- г) особливості студентського колективу.

Захопленість загальною справою студентів і викладачів - джерела емпатії - й водночас дружня прихильність як загальне емоційне тло взаємин у взаємодії з інтересом до науки, майбутньої професії породжують спільний творчий пошук. Необхідно підкреслити, що дружня прихильність викладачів та студентів повинна розвиватися в загальній, педагогічно доцільній діяльності, а не суперечити їй, перетворюючись, наприклад, у панібратські взаємини.

Етико-психологічні підстави взаємин викладача вищого навчального закладу і студентів складаються поступово. Вони залежать від досвіду тих, хто навчається, традицій, сформованих у структурі вузівського підрозділу, педагогічної спрямованості особистості вузівського викладача.

Ми виходили з того, що педагогічне спілкування зі студентами у процесі навчальної діяльності передбачає вміння педагога: оперативно орієнтуватися у змінюваних умовах спілкування, правильно планувати й здійснювати саму систему комунікації, зокрема її найважливіша ланка – мовленнєвий вплив, точно знаходити адекватні змісту акту спілкування комунікативні засоби, що відповідають одночасно творчій індивідуальності педагога і ситуації спілкування, а також індивідуальним особливостям студентського колективу, постійно відчувати та підтримувати зворотний зв'язок з аудиторією.

В організації дослідно-експериментальної роботи зі студентами ми прагнули відійти від суб'єкт-об'єктної до суб'єкт-суб'єктної педагогічної парадигми, основними принципами якої є співробітництво, співтворчість викладача і студентів, забезпечення самореалізації педагогів і студентів як партнерів у творчому процесі.

Відомо, що суб'єкт-суб'єктній педагогічній парадигмі відповідає репродуктивна стратегія навчання, що передбачає побудову навчального процесу в монологічному режимі. Для репродуктивної стратегії навчання характерною є перевага орієнтації на становлення виконавчих навичок, а не досягнення смислової сторони майбутньої діяльності, концентрація інтересів більшості студентів на сфері власне навчальних інтересів на шкоду сфері професійній, зниження особистісної значущості завдань професійного становлення. У такій організації навчання суб'єктом діяльності є лише викладач, студенти ж виконують роль об'єкта педагогічного впливу. У навчальному процесі переважає монолог викладача перед студентською аудиторією і майже не використовуються можливості спільної творчої діяльності.

Під час побудови навчального процесу в монологічному режимі викладач виступає носієм незаперечної істини, яку він

передає студентам, діалог за цих умов є лише формою, а не принципом побудови навчального спілкування і застосовується як конкретний прийом навчання, що сприяє досягненню певних дидактичних цілей.

Суб'єкт-об'єктна форма навчання побудована переважно на авторитарному характері взаємодії викладача та студента. Це може призвести до утворення надмірної дистанції між тим, хто навчає, і тим, хто навчається. У такій ситуації дуже важко налагодити колегіальний стиль спілкування, перетворити студентів на співмислителів, співучасників творчого процесу.

Ми виходили з того, що суб'єкт-суб'єктній педагогічній парадигмі відповідає продуктивна стратегія навчання. Одним із шляхів реалізації цієї стратегії навчання є організація навчального процесу на основі педагогічної співтворчості викладача і студентів.

Сутність співтворчості полягала в тому, що мало місце максимальне використання діалогічних форм навчання студентів; використання тренінгу, творчих навчально-професійних завдань; створення психологічного клімату в академічній групі; зміна орієнтації студента з «учнівства» на «партнерство»; складання умов на оптимальну самореалізацію студентів; гуманістичний стиль спілкування та взаємодії викладачів і студентів.

Діалог – це найприродніша форма стосунків викладача зі студентами, що перетворює партнерів зі спілкування на творчу діаду, груповий суб'єкт творчості. Діалог – це найбільш демократична форма проведення занять, найкоротший шлях до постійного підтримання зворотного зв'язку і найбільш динамічний спосіб одержання нової інформації. Діалог стає для студентів та вузівських викладачів особистісно-формуючим, стимулює їхнє взаєморозуміння в навчанні.

Діалогове спілкування характеризується тим, що з боку співрозмовника вихідним є організуюче саме форму спілкування ставлення «до мене», а не тільки предмета, про який ідеться в розмові. Це істотно відрізняє діалог від монологу. Діалогова форма спілкування передбачає наявність певної спільної колективної атмосфери спілкування, спільного «ми-переживання», яке має різну забарвленість залежно від взаємоорієнтації змістових засад співрозмовників.

Говорячи про діалогічне педагогічне спілкування, поняття «діалог» необхідно розглядати як дію в педагогічному процесі, яка дає кожному партнерові можливість для самовираження у спілкуванні. Діалогічне педагогічне спілкування – це тип професійного спілкування.

Успішній реалізації педагогічній співтворчості викладача та студентів сприяла також групова форма організації навчальної діяльності. Вона також була і підготовкою майбутніх учителів до педагогічного й дидактичного спілкування з учнями. Головною ознакою групової форми навчання є діалогічне спілкування учасників навчального процесу. Вплив групової форми навчання не обмежується власне дидактичним рівнем, групове навчання має потужний особистісно-формуючий потенціал.

В умовах групової форми навчання спілкування студентів стає дуже важливим елементом навчального процесу, різко збільшується інтенсивність і тривалість контактів студентів між собою, урізноманітнюються варіанти взаємодії та відповідних способів спілкування, за рахунок чого зростає творча активність студентів. Групова форма сприяє виявленню кожним учасником навчання своїх творчих можливостей, адже ставить їх перед необхідністю творчого співробітництва. Активізується рефлексивна діяльність, з'являється потреба зіставляти, порівнювати себе з іншими, координувати свою активність з діями всієї групи та окремих її членів. Групова форма навчання сприяє зростанню довіри, терпимості й уваги до людей, здатності до розуміння партнерів зі спілкування, готовності до

рівноправних стосунків, збільшенню самоповаги й упевненості в собі, підвищенню адекватності та гнучкості у спільній діяльності і спілкування.

Уведення системи творчих завдань, перехід від власне навчальних до професійно-навчальних завдань дозволило зробити навчання справді глибоким, перетворити його з пасивного засвоєння інформації в активний творчий процес відкриття нового, у засіб розвитку і саморозвитку його учасників. Проблематизація навчального процесу на основі творчих завдань зумовлювало формування в майбутніх учителів якостей, необхідних для творчої педагогічної діяльності.

СТИМУЛЮВАННЯ ПОСТІЙНОГО ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ НА ОСНОВІ ПОЄДНАННЯ ЕКСПЕРТНОГО ТА МЕТРИЧНОГО ПІДХОДУ

ВЕЛИЧКО О.П., доктор економічних наук, професор,
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2700-0329>
E-mail: olvel@ukr.net

Повоєнна система забезпечення та постійного поліпшення якості вищої освіти в Україні має будуватися на комбінованій стратегії. Ця стратегія передбачає поєднання переваг та взаємну корекцію недоліків двох альтернативних підходів до оцінювання якості і ефективності освітньої діяльності університетів: експертизи та метрики. Основними перевагами першого підходу є висока ймовірність належного урахування цілісності фактів та наявного контексту, а другого – незалежності та неупередженості в оцінюванні. До того ж здійснення акредитаційних експертиз освітніх програм сприятиме реалізації можливостей